

procesu utrjevanja nomenklature na Slovaškem po letu 1948, tudi identiteta in moč na primeru etničnih sporov po 1989.

Vse študije so teritorialno osredinjene na Slovaško, vendar so etnološka, zgodovinska, jezikovna, filozofska, verska, socialnopsihološka dejstva navadno ukoreninjena v širšem evropskem in kdaj pa kdaj tudi zunajevropskem kontekstu. Slovaška je večetnični in večkulturni prostor, vpet zlasti v dogajanje v srednji Evropi (versko, jezikovno, nacionalna gibanja, manjšine). V zgodovini je tod šlo za več kolonizacijskih tokov, številne spremembe meja in državnih enot. Vse to je vplivalo na čustva in pripadnost ljudi, ki so živeli oz. živijo na tem območju, zlasti ko gre za jezikovne, verske, etnične, nacionalne pripadnosti. Gre za značilnosti, ki jim ustreza izraz Med-Evropa (*Zwischen-Europa*). Sodobna sestava prebivalstva kaže na nekaj manj kakor 15 % neslovaškega prebivalstva (13 nacionalnosti; največ je Madžarov, sledijo Romi, Rusini, Ukrajinci, Nemci, zelo malo je Judov in Hrvatov).

Časovno se obravnave gibljejo med 17./18. in 21. stoletjem; podrobneje so določene v vsakem poglavju posebej, vendar je bil cilj pokazati na proces oblikovanja kolektivnih identitet vzporedno z rastjo in razvojem sodobnih družb, v katerih so kolektivne in individualne identifikacije dobile nove pomene in pomembnost. Tako se časovni okviri raziskave ujemajo s procesom modernizacije v srednji Evropi, tudi na Slovaškem, ki je bila takrat del večjih državnih enot. To je tudi čas postopnih transformacij tradicionalno utemeljenih kmečkih družb v sodobne, ki so na tem območju potekali skoraj dve stoletji. S študijem kolektivnih identitet je bilo mogoče pokazati na ambivalence v teh procesih ter posebno mešanje »tradicionalnih« in »modernih« fenomenov v konkretnih družbenih, ekonomskih in kulturnih razmerah.

Ingrid Slavec Gradišnik

Lubica Droppová in Eva Krekovičová, *Počúvajte panny, aj vy mládenci. Letákové piesne zo slovenských tlačiarní.* – Bratislava: Eterna Press in Ústav etnológie SAV, 2010. – 496 str., ilustr.

Slovaški folkloristki Lubica Droppová in Eva Krekovičová sta se v obsežni monografiji *Počúvajte panny, aj vy mládenci. Letákové piesne zo slovenských tlačiarní.* (Poslušajte, gospodične in vi, gospodiči. Pesmi na letakih iz slovaških tiskarn) lotili vprašanja pesemske produkcije sejmarskih in potujočih pevcev na Slovaškem, torej pesmi na letakih. Delo hkrati z izčrpno študijo, ki označuje tako sam predmet preučevanja kot iskanja slovaške folkloristike, prinaša bogato pesemsko gradivo, v primerjalnem pogledu zanimivo tudi za slovensko folkloristiko in etnomuzikologijo.

Sama študija s poglobljenimi premisleki in z izjemno pričevalnostjo presega zgolj obravnavo pesmi, objavljenih na letakih: raziskovanje te pesemske produkcije je namreč zaznamovalo razvoj stroke in sodobno usmerjenost slovaške folkloristike. Pri tem se delo naslanja na spoznanja, izražena tudi v predhodnih raziskavah obeh avtoric. Problem in pojav pesemskih letakov hkrati postavljata v širši kontekst evropskega prostora in z analizo skupnih potez te pesemske produkcije orišeta podobo te ustvarjalnosti na Slovaškem. Predstavitev prinaša splošno opredelitev te ustvarjalnosti oziroma značilnosti pesmi na letakih, način njihovega širjenja in ohranjanja, zvrstno opredelitev pesmi in njihovo funkcijo. Pregled dopolnjuje osvetlitev posebnosti teh tiskov pri posamičnih evropskih narodih.

V obravnavi je upoštevana tipološka raznovrstnost pesmi, ki so se širile z objavami na letakih. Poudarjeno je tudi vprašanje razmerij med pesmimi na letakih in folklornimi pesmimi. Posebne pozornosti sta deležna vpliv pesemskih letakov na oblikovanje kolektivnega oziroma socialnega spomina in njegov odsev v folklori. Pri tem avtorici razpirata pogled na politično-antropološko in etnološko raziskovanje, na preučevanje oblikovanja novih podob, stereotipov in mitov.

Avtorici pri osvetlitvi temeljnih potez razvoja slovaške folkloristike razkrivata vzroke za nezanimanje za to ustvarjalnost. Dolgoletno spregledovanje tega vprašanja, ki nikakor ni omejeno le na slovaški prostor, ima širše družbeno ozadje. V okviru tega razmišljanja ugotavljata vpliv romantičnega nacionalizma v folkloristiki in iskanja izvirne ljudske ustvarjalnosti: pesništvo, ki se je širilo s tiskom, estetsko pa ni dosegalo ravni, v katero je verjela folkloristika, vanjo namreč ni sodilo. Po drugi svetovni vojni se je razlogom za odklanjanje pomena te ustvarjalnosti pridružila še ideološka naravnost: v veliki meri je šlo pri tej ustvarjalnosti za duhovne pesmi, te pesmi pa novi marksistično-leninistični ideologiji niso ustrezale.

Čeprav naj bi ti razlogi ohranjanju in preučevanju objav na pesemskih letakih škodovali, izjemno bogastvo tega gradiva, ki ga v nadaljevanju prinaša monografija, dokazuje, da to ni okrnilo njegove pričevalnosti. Pri tem ne gre le za predstavitev pesemskega gradiva: v skladu z opozorili, da je slovaška folkloristika od 90. let prejšnjega stoletja doživela temeljne paradigmatne spremembe v teoriji in metodologiji, ima predstavitev pesemskega izročila letakov bistveno širše razsežnosti. To zanimanje zaznamuje odpiranje antropološkim, etnološkim in etnomuzikološkim raziskavam. Delo hkrati prinaša obširno analizo folklorizacije tega gradiva.

S temi pogledi osrednji del monografije dobiva povsem drugačno povednost. Monografija namreč v nadaljevanju prinaša bogato pesemsko izročilo, v skladu z vsebinskimi poudarki ločeno na duhovne in posvetne pesmi. Ta vsebinska sklopa narekujejo dodatno tipološko diferenciranost. Delo dopolnjujejo različni sezname, ki olajšujejo pregled nad bogastvom tega izročila.

S trdnim teoretskim okvirom in izčrpnimi analizami pesmi, objavljenih na letakih, torej monografija *Počúvajte panny, aj vy mládenci* razgrinja tako podobo pesemske ustvarjalnosti na letakih kot podobo odnosa do nje. S tem vedenjem sta avtorici ustvarili delo, ki spodbuja razmislek o potrebi tovrstnih raziskovanj. Ne le nadaljevanja teh osvetlitev na Slovaškem, ki ga z opozorilom na to, da problem te ustvarjalnosti z monografijo ni izčrpan, nakazujeta sami avtorici, temveč tudi raziskav v drugih okoljih.

Marija Klobčar

Katia Michajłowa, *Dziad wędrorny w kulturze ludowej Słowian*. – Warszawa: Oficyna naukowa, 2010. - 488 str., ilustr.

Delo bolgarske folkloristke Katje Mihajlove *Dziad wędrorny w kulturze ludowej Słowian* (Potujoči berač v ljudski kulturi Slovanov), ki je na podlagi objave v bolgarskem jeziku leta 2006 štiri leta pozneje izšlo tudi v poljščini, nedvomno sodi med tehtnejša zgodovinsko naravnana folkloristična dela. Osredotoča se na berače kot potujoče pevce in njihovo vlogo v ljudski kulturi slovanskih narodov.